

10 PROTESTNÍ SOCIÁLNÍ Hnutí V POLITICKÉM PROSTORU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Cílem kapitoly je seznámit posluchače s konceptem stranických rodin podle vymezení hlavních autorů. Velmi často se politické strany vyvíjely z protestních hnutí, která se postupně stávala součástí politického prostoru. Kapitola seznamuje s koncepty protestních hnutí a přibližuje transformaci některých protestních hnutí v politické strany. Kapitola představuje koncepty stranických rodin a kritéria, na jejichž základě je možné politické strany rozčlenit. Velmi důležitou úlohu hrají koncepty autorů, jakými jsou K. von Beyme, P. Mair či C. Mudde. Druhá část kapitoly nabízí podrobný náhled na nejdůležitější stranické rodiny, poskytuje přehled o jejich vývoji a současné podobě. Zohledněn je také význam politických ideologií pro jednotlivé stranické rodiny. Kapitola propojuje kapitoly č. 3 a 8 a navazuje na ně. Čas studia je přibližně hodina.

CÍLE KAPITOLY

Kapitola seznamuje s koncepty protestních hnutí a přibližuje jejich genezi a představení vývoje stranických rodin.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

2 hodiny

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Politická hnutí, protestní hnutí, politické strany, stranické rodiny, liberálové, konzervativci, křesťanští demokraté, socialisté, komunisté, zelení, agráři, krajní pravice, krajní levice, politické ideologie.

10.1 Úvod

Cílem kapitoly je seznámit posluchače s konceptem stranických rodin podle vymezení hlavních autorů. Velmi často se politické strany vyvíjely z protestních hnutí, která se postupně stávala součástí politického prostoru. Kapitola seznamuje s koncepty protestních hnutí a přibližuje transformaci některých protestních hnutí v politické strany. Kapitola představuje koncepty stranických rodin a kritéria, na jejichž základě je možné politické strany rozčlenit.

10.2 Výkladová část

Klaus von Beyme v návaznosti na konfliktní linie vytýká Rokkanově přístupu, že se všechny různé konflikty ve společnosti snaží redukovat pouze na základní čtyři. Von Beyme vytyčil určité schéma, na jejichž základě vznikaly, nebo se diferencovaly jednotlivé politické strany a to: 1) Liberalismus proti starému režimu, 2) Konzervativci, 3) Dělnické strany proti občanskému systému, 4) Agrární strany proti průmyslovému systému, 5) Regionální strany proti centralistickému systému, 6) Křesťanské strany proti laickému systému, 7) Komunistické strany proti sociálně demokratickému proudu, 8) Fašistické strany proti demokratickému systému, 9) Protestní občanské strany proti silnému byrokratickému systému sociálního welfare state. 10) Ekologická hnutí proti společnosti růstu a spotřeby.

Von Beyme poukazuje na to, že jeho schéma poukazuje na skutečnost, jakým způsobem jednotlivé strany postupně vznikaly. Zde je problém, že každý stranický systém by teoreticky mohl mít všech deset typů politických stran, což je značně problematické. Z toho vyplývá i všeobecně velmi přijímané rozdělení politických stran podle jejich ideologické typologie, kterou vymezil v knize: „Parteien in westlichen Demokratien,“ která byla vydána v roce 1982. O ideologické rodiny označuje jako duchovní rodiny, které podle něj tvoří:

- 1) „liberální a radikální strany,
- 2) konzervativní strany
- 3) socialistické a sociálně demokratické strany
- 4) křesťansko–demokratické strany
- 5) komunistické strany
- 6) rolnické strany
- 7) regionální a etnické strany
- 8) krajně (extrémně) pravicové strany a
- 9) ekologické strany.“

Tento koncept je stále velmi aktuální. Klaus von Beyme při stanovování ideologických rodin postupoval v souladu s Rokkanovými štěpíci liniemi a snažil se postihnout jejich postupný vývoj. Na něj navazují Michael Gallagher, Peter Mair a Michael Laver podle nichž jsou strany „rozděleny do stranických rodin na základě tří stejně významných kritérií:

1) „Genetického původu, tj. skutečnosti, že jednotlivé druhy politických stran vznikly a etablovaly se v různých částech západní Evropy v podobných historických podmínkách a na základě reprezentace analogických zájmů,

2) transnacionálních vazeb, tj. faktu vytváření nadnárodních stranických federací nebo multinárodních stranických skupin (typicky na půdě Evropského parlamentu), které sdružují strany s podobnou orientací,

3) programových politik, (policies) tj. představy, že jednotlivé politiky stran (sociální, hospodářská, zahraniční, vzdělávací aj.) mají v různých zemích podobný obsah.“

Přístup Peter Maira a Cas Mudde preferuje ideologii před krátkodobými profily stran v oblasti policy. „Upozorňují přitom zejména na úskalí nejpoužívanějších metod pro identifikaci programových politik – dotazování expertů a výzkumu stranických programů. V prvním případě je to hlavně zakotvenost dotazovaných expertů z různých zemí v daném národním prostředí. Výsledkem tak spíše než klasifikace stran může být klasifikace zemí. U stranických programů pak jsou problémem velké rozdíly v rozsahu a propracovanosti programové produkce jednotlivých stran, přeceňování některých témat reflektovaných staršími a většími stranickými rodinami a v taktickém přizpůsobování programů potřebám volebních kampaní. Je nicméně dobré poznamenat, že jako zdroje určení ideologického základu je pro Beymeho, stejně jako Maira a Mudde důležitá nejenom existující literatura k jednotlivým stranám, ale i selektivní analýza stranickým materiálů včetně programů a prohlášení. Mohou totiž pomoci při analýze hodnotové báze strany. Proto je patrně vhodnější hovořit o ideologicko-programovém kritériu.“

10.2.1 SOCIÁLNÍ DEMOKRATÉ A SOCIALISTÉ

Nejvýznamnější rodina na levici. Původ v širokém socialistickém hnutí z 19. století, jež je spojeno s průmyslovou revolucí a s narůstajícím počtem dělníků. Tento proud se přihlásil k marxismu a k třídnímu boji, jenž vznikne na základě rozkolu v kapitalismu. Tyto strany

zpočátku odmítaly tržní hospodářství (lépe řečeno kapitalismus) a preferovaly státní plánování a znárodnění ekonomiky. Cílem bylo vytvoření nové, socialistické společnosti, v níž by neexistovaly sociální rozdíly. (tehdy byly tyto strany vnímány jako antisystémové). Tyto strany byly vnitřně diferenciované – německá sociální demokracie – dlouhou dobu se tato strana spíše koncentrovala na boj za sociální práva a odborovou činnost.

Přelom 19. a počátek 20. století – určitá revize díla Karla Marxe (Eduard Bernstein, Karl Kautsky, Viktor Adler a další). Tito a další levicoví myslitelé „přehodnotili Marxovou představu o zostřujících se třídních rozporech ve společnosti. Jako prostředek nastolení socialistické společnosti nahradili revoluci představou evoluční reformy stávajícího uspořádání, jež povede ke zlepšování postavení dělnictva. Reformističtí socialističtí myslitelé tak výhradně ovlivnili spolu se sociálnědemokratickými politickými praktiky už před první světovou válkou dlouhý proces transformace podoby rodiny. Sociální demokraté postupně akceptovali liberálně demokratické zásady, volebně parlamentní arénu začali brát jako jediné možné „hřiště“ politické soutěže a stali se z nich zastánci parlamentního režimu. ... Antisystémové vnímání sociální demokracie tím začalo postupně mizet.“

Sociální demokraté se stali více pragmatickými politickými stranami. Německá sociální demokracie – Godesberský program (1959 – rezignace na Marxismu – svoboda, spravedlnost a solidarita). Po 2. světové válce – dominující představa – welfare state – s rozsáhlým veřejným sektorem a zmenšujícími sociálními rozdíly ve společnosti. Preferovali smíšenou ekonomiku a keynesiánskou ekonomickou strategii, která byla založená na rozsáhlých vládních výdajích, které měly zabezpečit plnou zaměstnanost. Dále většinou sociálnědemokratické a socialistické strany – důraz na solidaritu, sociální spravedlnost, ochranu sociálně slabších, ochranu nejzranitelnějších menšin a žen, snahu redukovat sociální rozdíly ve společnosti prostřednictvím progresivního zdanění a státní redistribuce. Současně s tím tendence zajistit – cenovou stabilitu, ekonomický růst, vysoké mzdy, odstranění nezaměstnanosti.

10.2.2 KRAJNÍ LEVICE

Vznik většiny komunistických stran spojený s Říjnovou revolucí v Rusku. Formace v téměř celé Evropě. Většinou se zformovaly odtržením radikálně levicových křídel Sociálních demokracií. (někdy výjimky – Řecko, Francie – částečně Norsko). „Úspěch komunistů v některých zemích vysvětluje komparativní analýza Stefana Bartoliniho, která poukazuje na tři provázané socio-ekonomické faktory. 1. opožděnou industrializaci produkující 2. nehomogenní

dělnickou třídu a 3. vysokou třídní polarizaci na venkově. Poslední faktor ukazuje na zajímavý fakt, že si komunisté byli schopni vytvořit základnu nejenom mezi částí dělnictva, ale i v prostředí sociálně „znejistěných“ zemědělských skupin, jako byl rurální proletariát ohrožený technologickým rozvojem. Důležité pro vzestup komunistů ovšem nebylo pouze toto socioekonomické podhoubí, ale i organizační křehkost předválečného a meziválečného socializmu. Komunisté se dokázali prosadit především tam, kde existovala slabá vazba voličů na socialistické/sociálně demokratické strany, odbory neměly větší význam ani vztah k těmto stranám, a dále se neprosadila větší socio-organizační integrace jednotlivých sociálních skupin do pevnějších sloupů, či táborů.) V meziválečném období – komunisté úspěšní v zemědělských společnostech, Marxův předpoklad, že revoluce, založena na třídním boji v rozvinutých kapitalistických společnostech se nepotvrdila.

Komunistické strany v řadě zemích vnímány jako antisystémové. Zejména po roce 1947 – Marshallův plán. Snaha odsunout komunistické strany v západní Evropě do pozadí. Komunistické strany se od sebe postupně odlišovaly. Odlišný vývoj SSSR a jeho satelité, Jugoslávie – SKS – od roku 1952 – inspirace zejména Marxem v dřívějším období a snaha o decentralizovaný stát s prvkem samosprávného socializmu. Čína, Albánie. Ve většině západoevropských zemích byly komunistické strany spíše na okraji. Komunisté odmítali reformistický odklon od Marxe – a ideje o třídních bojích.

Demokratický centralizmus – ústřední princip, na němž byly komunistické strany založeny – základní princip, který představoval organizační princip, jímž se měli komunisté řídit. Představoval pevnou disciplínu uvnitř strany a podřízení nižších stranických orgánů vyšším. Diskuze v rámci strany byla omezena na marxismus-leninismus. Strany, které vstoupily do Kominterny, byly rovněž velmi závislé na rozhodnutích z Moskvy. Vybočení vedlo k vyloučení a ostrakizaci.

Ve 20. letech – bolševizace komunistických stran – ve 20. letech – vnitřní čistky ve straně. „Způsobilo to sice masové kádrové ztráty, narušení vazby na odbory a ztráty voličské podpory, ale klíčový cíl – vytvořit poslušného vykonavatele vůle sovětského centra – byl dosažen. Důležitými aspekty posilujícími nadřazenost sovětského centra v rámci komunistické stranické rodiny byly neomylný kult vůdce ztělesňovaný asi nejvýrazněji Josefem Stalinem a úcta k Sovětskému svazu jako k první a nejvýznamnější zemi komunistického hnutí.“ Během 2. světové války – zrušena Kominterny, v roce 1947 založeno Informbyro (zrušeno 1956).

V západní Evropě nahlíženo na komunistické strany jako na antisystémové a jako na politickou sílu do jisté míry podřízenou SSSR. V meziválečné Evropě řada komunistických stran v ilegalitě. Kominternu – jako hlavní nepřátele označila sociální demokraty. S rokem 1933 svůj postoj sovětští komunisté revidovali. Taktika Lidových front. Ve Francii a ve Španělsku prolomili komunisté svou izolaci. Po druhé světové válce – Francie, Itálie, Belgie a Rakousko – byli v koaličních vládách. V 1956 – zlomení kultu osobnosti – Stalina – otrásl důvěrou západoevropských komunistů. Dále komunisté nedokázali reagovat na protesty z roku 1968. Západoevropští komunisté odsoudili intervenci do Československa (Mj. také Rumunští a Jugoslávští).

V 70. letech přijali západoevropští komunisté – eurokomunismus – hlavní reprezentanti – italské, španělské a francouzské komunisty. Vymezení pojmu bylo velmi volné. Snaha vymezit se proti SSSR. Akceptace pluralitního politického systému. Míra akceptace stávajícího systému se mezi jednotlivými komunistickými stranami lišila. (slabší u Francie). Oslabení antidemokratického zaměření západoevropských komunistických stran.

Je velmi obtížné hovořit o rodině komunistických stran, spíše o krajní levicové rodině.

„Pro odlišení současné krajní od umírněné levice jsou užitečná tři kritéria navržená Lukem Marchem a Casem Muddem: Krajní levice podle nich:

- 1) Odmítá základní struktury současného kapitalizmu, jeho hodnoty a praxi
- 2) Pokračuje v obhajobě alternativních ekonomických a mocenských struktur zahrnujících masivní redistribuci zdrojů od existujících politických elit a
- 3) Je internacionalistická, a to jak ve sféře nadnárodních vazeb a solidarity, tak v názoru, že národní a regionální socio-politická témata mají své strukturální příčiny v „imperializmu“, či „globalizaci“.
- 4) větší konzistentnost antikapitalistické, než antidemokratické orientace krajní levice.

K těmto třem kritériím krajní levice Marche a Mudda je možné doplnit některé další sekundární rysy jako antiamerikanismus, odpor k euroatlantickému spolenectví a NATO, a v různé míře i odmítání evropské integrace.“ Skupiny – radikálně levicové postmoderní formace – environmentální, pacifistické, feministické prvky v programu. Tyto strany se někdy odkazují na marxistická témata, ale ta jsou omezena vlivem neomarxizmu, nebo často z marxizmu

rezignovaly. V mnohých případech se tyto strany sloučily s jinými politickými stranami, které nebyly komunistické. (Nizozemí – Zelená levice) další strany – (dánští a norští levicoví socialisté).

Tradicionalistické komunistické strany – silná vazba k ideologii a ke kořenům této stranické rodiny, z taktických důvodů spolupracují s odlišnými politickými subjekty. Odmítnutí SSSR a Marxismu – ale určitá nostalgie zůstala – Komunistická strana Řecka a Komunistická strana Portugalska.

Reformně komunistické formace - tyto strany na pomezí mezi tradicí a dalším vývojem. Prodělaly tak výrazné změny, že je lze jen těžko zařadit do této skupiny. Například symbolika zůstala nezměněná, odkaz na komunismus v názvu strany

Sociálně populistické - Strany profilující se na základě sociálně-populistického apelu, ideologický rozměr u těchto stran slabší.

10.2.3 ZELENÍ

Ekologické a environmentální strany, zelené strany – nejmladší stranická rodina, vznik v 70. letech, do parlamentů se dostali přibližně o deset let později. Etablovaná součást stranických systémů ve většině západoevropských zemích. Vesměs se jedná o malé politické strany, jež mají problém překročit 10 % hranici. Úspěšnější jsou ve Finsku, Francii, Německu, Itálii, Belgii. Většinou jsou partnery sociálních demokratů.

Inglehart – posun společnosti „od materiálních k postmateriálním hodnotám a o tiché (hodnotové revoluci).“ Tento posun souvisí i s určitým nárůstem počtu stran zelených, jejich společenské oblibě. Pro strany zelených – důležitý vzestup aktivizmu – „spojeného s novými sociálními hnutími šedesátých a sedmdesátých let 20. Století, a to nejenom ekologického, ale i mírového, pacifistického, feministického a dalších.“ Tyto kampaně byly často určitým iniciačním impulsem pro jejich vznik. (Rakousko, Švédsko referenda proti jaderným elektrárnám). Tento aspekt – napomohl rovněž k vytvoření stran zelených ve Finsku, Německu, Lucembursku, Francii. Dalším impulzem pro vznik strany zelených – intelektuální hnutí – kritizující konzumní společnost, určitá orientace na ekologii. Římský klub – (1968) – neformální mezinárodní sdružení, zaměřené na dopady průmyslu na životní prostředí, dále orientace na trvale udržitelný rozvoj aj.

Herbert Kitschelt – „Zelení byli úspěšní tam, kde hnutí, z něhož vznikli, bylo: 1. Silně mobilizované a kde souběžně 2. Nepůsobila žádná strana, která by už představovala jejich tematickou konkurenci, a kde existovala 3. Historie levostředových vlád a korporativistické zprostředkování zájmů.“ „Upozorněním na programově konkurenční formace Kitschelt naráží zejména na existenci radikálně levicových formací, jako byli dánští a norští levicoví socialisté, které inkorporovaly do své identity environmentální a feministické prvky, což ponechalo příliš malý prostor pro úspěšnou ekologickou stranu.“

Strany zelených – zpočátku hledali vlastní existenci mimo parlament. Později se tato hnutí transformují do stran. Kritika průmyslových společností, odmítání konzumu, jako hlavní příčiny plývání přírodními zdroji a znečišťování přírodního prostředí. Snaha obnovit vztah mezi člověkem a přírodou. Princip trvale udržitelného rozvoje. Pacifistické, antijaderné, feministické zaměření, důraz na ochranu práv menšin etnických, rasových, sexuálních a multikulturalismus.

Ekologizmus x environmentalizmus – Ekologizmus – nadřazuje hlubinnou ekologii. Environmentalizmus – jiné politické tradice – anarchistické, socialistické, nebo liberální. Ekologické strany – změna dříve euroskeptici – obava z nepříznivých ekologických dopadů v důsledku ekonomické liberalizace v Evropě. Dnes – podpora EU. Dříve zelení více vlevo, dnes – můžeme sledovat jistý posun ke středu.

10.2.4 AGRÁRNÍ STRANY

Dříve velmi významná stranická rodina – založena na štěpící linii – město x venkov. Rokkan – čtyři podmínky pro prosazení agrárních stran: „1. Relativně malý význam městských a průmyslových center v době rozšiřování volebního práva, 2. Značný počet samostatně hospodařících středních rolníků, 3). Silné kulturní bariéry mezi městem a venkovem 4. Malý vliv katolicismu. Poslední podmínka se vztahovala ke skutečnosti, že agrární strany se etablovaly v prostředí, kde nebyly vystaveny konkurenci katolických stran, rovněž obvykle silně zaměřených na venkovský elektorát.“ Katolické strany a agrární strany – spolu velmi soupeřily o venkovský elektorát.

Agrární strany – rozvoj na přelomu 19. a 20. Století. Pojetí se lišilo v různých částech Evropy. Hodnoty – vztah k půdě. Vztah k lokalitě. Agrární komunita – přirozená báze na ochranu proti

změnám. Důraz na nezávislost zemědělců, ochrana vlastnictví půdy. V západní Evropě – vznik na základě liberálních a konzervativních formací.

10.2.5 LIBERÁLNÍ STRANY

Velmi často v západoevropských stranických systémech. Jejich volební zisky se pohybují kolem 10 % v průměru. Liberalismus – spojen s Johnem Lockem – klíčová – svoboda, individualismus a nedůvěra k přílišné moci státu. Přirozená rovnost lidí. Locke obhajoval parlamentní vládu, stát postavený na právu, princip omezené vlády – vůči monarchistickému absolutizmu. Volná ekonomická soutěž – její prvky. Ty se později vyvinuly do podoby laissez-faire – volná ruka trhu.

Voliči – měšťané proti konzervativcům. V 19. Století konzervativci a liberálové – značně heterogenní uskupení – vyplývající z povahy tehdejších politických stran. V 19. Století konflikt mezi liberály a radikály – i když oba proudy patří do jedné stranické rodiny. Liberálové – obháječi konstitucionalizmu a parlamentarizmu – radikálové – důraz na přímo uplatňovanou moc lidu, vládu shromážděním a imperativní mandát u volených zástupců (poslanců). Etatismus a republikanismus – radikálové, liberálové důraz na volný trh a tolerance konstituční monarchie. Radikálové – militantní antikatolická opozice. (Francie a Itálie). Na počátku 20. Století – význam liberálů klesá. Ve 20. století po světových válkách a po hospodářské krizi – opouštění představy laissez-faire – a příklon k sociálnímu liberalizmu. „Jeho základem se stala legitimizace státních zásahů do ekonomiky a akceptace sociálního státu.“

Sociální liberalizmus – zapříčinil přiblížení liberálů k sociálnědemokratickým a křesťanským stranám. Liberálové v současnosti – problémy sociálního státu – vyvolaly určitou revitalizaci klasického liberalizmu – neoliberalizmus. Snaha omezit roli státu, omezit státní intervence do ekonomiky a víra ve schopnost volného trhu obstát a poradit si s ekonomickými problémy. Další – růst významu postmateriálních prvků – v agendě liberálních stran – práva a svoboda člověka – a v ekonomické oblasti některé strany zastávají sociální liberalizmus. Liberální strany lze tedy rozdělit do dvou skupin – první – primárně zaměřená na ekonomické faktory, tuto skupinu tvoří pravicově orientované politické strany, které prosazují volný trh a minimální stát. Druhá skupina – sociálně-liberální strany – důraz na společenskou svobodu a politickou svobodu, témata – boj proti diskriminaci menšin a jejich práva. V ekonomické oblasti – jsou tyto strany pak umírněné k tržní orientaci a připouští určitou roli státu při intervenci do ekonomiky.

10.2.6 KŘESŤANŠTÍ DEMOKRATÉ

V západní Evropě – po druhé světové válce nejvýznamnější stranickou rodinou v pravé části politického spektra. Jejich orientace na ose levice-pravice je v převážné míře na pravici.

Historický vývoj – kořeny – jsou spojeny především s katolicizmem. Rokkan – Lipset – společně poukazovali na jistý nadnárodní charakter katolické církve. Výrazným apelem se stal sekularismus. Katolický tábor se profiloval nadtřídně. Rerum Novarum Lev XIII, 1891. Konfliktní linie – církev stát. Katolická strana Zentrum – Německo. Přestože byly tyto strany velmi napojeny na katolickou církev – do těchto stran vstupovali především mladí, níže postavení kněží a klerikové, nastává zde postupně určitá deklerikalizace – určité postupné odtržení od struktur Římskokatolické církve. Nejvýznamnější období, kdy byli křesťanskodemokratické strany obzvláště silné období po roce 1945. Hlavní tábor proti levici. Křesťanskodemokratické strany byly úspěšné v jejich proměně v Catch-all party. Další výhoda – nedotčené organizační struktury katolické církve během 2. Světové války, revitalizace struktur. Zdrženlivost k tržnímu hospodářství – akceptace v regulované podobě. Další fenomén – částečná dechristianizace – oslabení některých prvků křesťanství a přijetí nových pilířů vlastní identity.

Příčina určitých problémů křesťanských demokratů – akcelerace sekularizace – a změna tradičních venkovských společenstev. Centristická programová inklinace. Zmizení komunistického nebezpečí. Křesťanské strany dnes- pět základních rysů – „Za prvé je to myšlenka společnosti coby organického celku, vyjádřena důrazem na celospolečenskou solidaritu a křesťanský personalismus, v němž je člověk základní společenskou hodnotou. Společnost představuje strukturovaný celek, který se snaží křesťanská demokracie harmonizovat a eliminovat vnitřní tenze. Zadruhé je to důraz na rodinu jako základní pilíř společnosti. Propojuje se s tím limitovaná tolerance k neúplným rodinám a homosexuálním svazkům. Za třetí – v socioekonomickém ohledu je pro křesťanské demokraty typická sociální tržní ekonomika. Za čtvrté pak důraz na transnacionální stejně jako domácí smír, což vychází z historické vazby na římsko-katolickou tradici a projevuje se mimo jiné univerzalistickými představami a odmítáním nacionalizmu. Za páté, křesťanskodemokratické strany se stále ve svých programech opírají o náboženství a hlásí se k aplikaci obecných křesťanských principů a hodnot při vládnutí.“

10.2.7 KONZERVATIVCI

Obecně platí, že v západní Evropě mají konzervativci své zastoupení, Ale v zemích, kde je silný křesťansko-demokratický proud – jsou konzervativci slabší. K těm se konzervativní strany velmi přiblížily. Konzervativní proud vznikl jako hnutí, které hájilo starý řád proti liberalismu a radikalismu – 19. Století. Ideovým východiskem se stal odpor proti revoluci, osvícenství. Ústřední roli zaujímá důraz na tradice, společenský řád a zvyky a instituce. „V tomto kontextu je důležité organické vnímání společnosti jako živého organismu tvořeného rozmanitými institucemi a entitami, jako je rodina, obec, místní společenství či farnost a akcent spíše na skupinové, než individuální zájmy.“ Důraz na silný stát, který je schopný zachovat řád a vynutit dodržování zákonů, hierarchie, jako přirozený základ společnosti, autorita, morálka a způsob vedení společnosti. Svoboda jednotlivce musí být spojena s vědomím odpovědnosti a ochotu přijímat závazky a povinnosti. Platí to ve vztahu k majetku, který je nedotknutelný a je základem lidské nezávislosti a bezpečí. Skepse k víře v pokrok a radikálním, či revolučním hnutím.

Konzervativismus – Edmund Burke. Konzervativci od 50. Let přiblížení ke keynesiánskému ekonomickému modelu, částečný příklon k sociálnímu státu – přiblížení se labouristům. Margaret Thatcher – změna kurzu. Konzervativci se přiblížili k ekonomickému neoliberalismu. Kontinentální tradice konzervativců – méně ochotní ke kompromisům s jinými tábory. Louis de Bonald Joseph de Maistre. Tato strnulost se projevila s postupným rozšiřováním volebního práva s úpadkem konzervativních stran.

Obecně – tam kde se objevila malá konfliktní linie – církve – stát – jsou konzervativci silnější – obecně – Malta, Island, Irsko a Británie. Malé a středně velké – Skandinávie. Určitý příklon k modelu sociálního státu. Tato rodina má velmi blízko ke křesťanskodemokratickému táboru. Rozdíly – neokonzervativismus – důraz na obnovu autority, národní identita a suverenity, patriotismus a národní zájmy. Opatrnější postoj k Evropské integraci. Ale v politických, často ne ekonomických otázkách. V ekonomické oblasti jsou zastánci společného trhu. Mezinárodní demokratická unie. Spolupráce s křesťanskodemokratickým táborem v rámci Evropská lidová strana – Evropští demokraté. (EPP-ED).

10.2.8 KRAJNÍ PRAVICE

V první polovině 20. století spojení s Fašismem. – na počátku byly tyto myšlenky fašismu velmi vágní. Negace pokroku, svobody a rovnosti. Odmítání kapitalizmu, liberalizmu, komunizmu, demokracie, parlamentarizmu a vyzvedávání národa. Vůdcovský princip, kult osobnosti, korporativistické prvky. Organická společnost – duchovně sjednocená a etnocentrická, její režim má být založený na fašistickém hnutí. Stát nadřazený nad jednotlivcem. Po druhé světové válce určitý útlum. Neofašismus – v 80. letech – krajní pravice – rozšířenější. Pietro Ignazi: „představuje expanze krajní pravice určitý druh sociální reakce na probíhající změny, ovšem svou povahou zcela odlišnou, než popisuje Inglehart. Globalizující ekonomika vyžaduje mnohem mobilnější a flexibilnější pracovní sílu. Nemalá část společnosti se ale na změněné podmínky dokáže jen těžko adaptovat. Nezřídka se ocitá v sociálně marginalizovaném postavení, pro které je charakteristická dlouhodobá nezaměstnanost, rostoucí frustrace a deprivace a touha po obnově dřívějšího stavu s jeho tradičními vazbami, pouty, pořádkem a harmonií. Zvláště negativně je v tomto kontextu vnímán silný příliv azylantů a přistěhovalců z třetího světa, který západní Evropa v posledních desetiletích zažila, a jež probudil xenofobii a rasismus.“

Tři kritéria pro zařazení Piero Ignazi – pohybovat se na pravém okraji, přičemž žádná strana nesmí být napravo od nich 2. Napojení na fašistickou mytologii a principy – 3. Hodnoty, témata a politiky zavrhuující demokracii. (pro identifikaci stačí prvek 1 a 3). Ignazi je dále dělí na staré tradiční strany a nové postindustriální strany –

Hans-Georg Betz – pravicové populistické strany. Vlastní radikální opozice k současnému kulturnímu a sociálně-politickému systému západních demokracií, ovšem bez přímých útoků na jeho podstatu. Odmítají individuální a sociální rovnost a kladou důraz na kulturní či případně etnickou homogenitu.

Case Mudde – minimalistický koncept – čtyři prvky – nacionalismus, xenofobie, volání po právu a pořádku a programu, či představě šovinistického sociálního zabezpečení.

Krajní pravice dnes představuje spíše malé formace.

10.3 Závěr

V této kapitole byl představen koncept stranických rodin, vymezený v 80. letech německým politologem Klausem von Beymem. V jeho pojetí se objevuje devět významných stranických rodin, které působí v nejrůznějších zemích v demokratické západní společnosti. Přestože u některých stranických rodin jsou daleko slabší než u jiných, jedná se o velmi užitečný koncept, jímž můžeme zkoumat politické strany a jejich ideovou příslušnost.

QUESTIONS

Kontrolní otázky

- 1) Který badatel definoval tzv. ideové a duchovní rodiny?
- 2) Jakými prvky se vyznačuje krajní pravice?

ANSWERS

1) Klaus von Beyme

2) Existuje řada pojetí. Case Mudde vytvořil tzv. minimalistický koncept. U krajní pravice jsou ve větší či menší míře přítomny alespoň čtyři základní prvky – nacionalismus, xenofobie, volání po právu a pořádku a programu, či představě šovinistického sociálního zabezpečení.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola představila stranické rodiny, kterými jsou:

- 1) liberální a radikální strany,
  - 2) konzervativní strany
  - 3) socialistické a sociálně demokratické strany
  - 4) křesťansko–demokratické strany
  - 5) komunistické strany
  - 6) rolnické strany
  - 7) regionální a etnické strany
  - 8) krajně (extrémně) pravicové strany a
  - 9) ekologické strany.“
-